

Tisztelt Olvasók!

Bánatosan, de egyben büszkén is, adom kezükbe Władystaw Cywiński részletes tátrai hegymászókalauzának utolsó kötetét. Ez a kötet különbözik az eddig megjelentektől, a Tátra főgerincét írja le. A mindenki által Włodek-nak becézett Władystaw Cywiński tökéletesen ismerete a főgerincet, hiszen a főgerinc bejárásának egyik rekordere volt. A főgerinc villámgyors bejárásának (3 és fél nap alatt) előfeltétele az összes szakasz, kiváltképp a legnehezebb részek előzetes és részletes ismerete. Emlékszem, hogy ha időnként szóba került a Tátra főgerincének egyik vagy másik része, Włodek egy fénykép pontosságával vetekedve idézte fel a részleteket. Ha megkérdeztem, mikor járt az említett szakaszon utoljára, többször is az 1975-ös évet említette. Mindamellett tökéletességre törekedett, gyakran próbálkozott pontosabb terepleírással. Újra és újra vizsgálta a Holló-kő, a Tárna-gerinc, a Jég-völgyi-Barát, a Márta-csúcs stb. részleteit. Két kiváló hegymászó megemlítette, hogy a Wachter-torony kéményében bizonyára sziklaomlás történhetett, mert nem találták az I-es nehézségű kerülési lehetőséget, és szerintük ott V-ös nehézségtől könnyebb megoldás nincs. Erre Włodek a helyszínre ment, megvizsgálta a terepet és lelkesen számolt be a pontos eredményről, amelynek annyira örült, mint a kalauz 16. kötetében ismertetett Ganek keresztezésnek. Már befejezte a jelen kötet írását, amikor valaki megemlítette, hogy a Tátra-csúcs felszökésén a Nyugati-Ruman-csorba felett sziklakitörés történt, a terep mostani nehézségi fokozata IV-es, míg a korábbi II-es volt. Ez lett volna az utolsó részlet, amelyet meg akart vizsgálni...

2013 október 12-én reggel hatkor elutazott a Poprádi-tóhoz. Kb. 10 óra 20 perckor egy magyar filmforgatócsoport egyik nőtagjának éles sikoltása törte meg az Omladék-völgy csendjét. A magyar televízió aznap forgatott egy megemlékező és dokumentumfilmet az ismert Himalája-mászóról, Eröss Zsoltról.

[A szaklektor megjegyzése: Eröss Zsolt (Erdély, Csíkszereda 1968 – Nepál, Kancsendzönga 2013) a legeredményesebb magyar expedíciós hegymászó. Társával, a Magas-Tátra főgerincének első magyar szőlómászójával, Kiss Péterrel együtt a Kancsendzöngáról lejövet során, kb. 8100 m-en hegymászóhalált halt.]

A hölgy sikoltással reagált a Tompa-hegy letöréseiről lezuhanó ember látványára. Miért ment Włodek a Tompa-hegyre a Tátra-csúcs helyett?

Mi volt a kicsúszás oka? Ezekre a kérdésekre valószínűleg már sohasem kapunk választ.

Együtműködésünk kezdetétől mondta, hogy nem lesz képes leírni az egész Tátrát. Ezért már régóta próbálkozok meggyőzni más szerzőket, hogy írják le a Tátra azon részeit, amelyeket Włodek kevésbé látogatott. Például a Szürke-hegy szokatlanul vonzó tömbjének leírása előrehaladott állapotban van. Ugyanakkor azt gondolom, hogy Władysław Cywiński már most klasszikusnak számító részletes tátrai hegymászókalauz-sorozata – mind a 19 kötet – Włodek legmaradandóbb alkotása volt és marad.

Milosz Martynowicz

Azt tettem, amit tudtam
–
ha valaki képes rá,
csinálja jobban.

Köszönetnyilvánítás

A kalauz 1. kötetében említett teljes, 60 kötetes Tatra-kalauz megírása egy elérhetetlen optimizmus, képzelgés volt – valóságos mission impossible. Az írás a 19. kötetnél fejeződött be. De még ez a szerény számú kötet sem jelenhetett volna meg, ha nincs hegymászói együttműködés és logisztikai segítség, amellyel gyakran találkoztam, és amely nélkül nem jutottam volna tovább.

Különös hálát érzek a Lengyel Hegyimentő Szolgálat, életem cége iránt. A hegyimentő barátaim köréből legtöbbit Michal Jagiełto-nak, Robert Janik-nak, Jan Krzysztof-nak, Edward Lichotá-nak, Andrzej Skłodowski-nak... köszönhetek. Együtt gondolkodtunk el azon, hogy „elnevezzük-e és hogyan nevezzük el” a mindaddig névtelen alakzatokat. Beszélgetések és szavazások után született a Békás-Kapucinus, az Angyal-tű, az Asnyk-vályú, a Réz-Bunkó... A másik nagyon sokszor tárgyalt téma: „újraírjuk-e” a kalauzt vagy kritika nélkül fogadjuk el az elődjeink műveit és csak kiegészítjük azokat?

Edward Lichotával, hozzám nagyon közel álló tereptérképésszel és Tatra-rajongóval együtt elemeztük fizikai, fényképészeti és számítógépes szempontból a rejtélyes tátrai zugokat.

Michał Jagiełto elemezte az irományom nyelvezetét és – nem titkolom – csodálatos nézetével igyekezett meggyőzni, hogy egy mezei (és valaha volt) mérnök is szabadon művelheti a lengyel nyelvet. A vezető szintű „Új könyvek” havilap, Michałnak köszönhetően, többször írt a köteteimről. Ellenben csodálkoztam, hogy miért nem jelent meg a legkisebb közlemény sem a „Taternik”-ban, a hegymászóknak szánt és hegymászók által kiadott folyóiratban.

Jan Krzysztof és Robert Janik főnökök és barátok jóvoltából hosszú heteket, hónapokat és éveket szolgálhattam a Halastónál, azaz nem a Tarajos-völgyben (Dolina Chochołowska) vagy telefon mellett a Gáspárcsúcson. Megadták a lehetőséget a mélyreható terepkutatáshoz. Csak rajtam múlt, mennyire használok ki ezt a lehetőséget.

A Halastavi menedékház személyzetének hálás vagyok azért, mert az ott töltött hónapok és évek alatt sohasem unatkoztam azon a – bár csak bizonyos napokban és években – csodálatos helyen. Épp ellenkezőleg: manapság nagyon is hiányzanak a Lengyel Hegyimentő

Szolgálat halastavi műszakjai; az éjjeli felkelések, a visszatérések az ébredő menedékházba, a szenvedélyes mentőakciók...

Jacek Bilski-nek, aki az említett időszakban partnerem volt, hálás vagyok az intenzív, több éves közös tevékenységért, amely sokszor számomra előnyös módon zajlott: a mászás a megismeréssel párosult. A kalauz első kötetétől (Giewont) a tizenkilencedikig (A Tátra főgerince) a Tátrát hegymászóként és a hegymászás segítségével kutatom. Manapság már Jacek nélkül, aki felcserélte a Tátrát a Beszkidre, társaságot pedig egy „normális családra”.

Már nem fejezhetem ki köszönetemet Arkadiusz Gąsienica-Józek-nek, aki számomra az egyedülmászás iskolája erőteljes tanítójának bizonyult, majd hamarosan elérhetetlen példaképe lett. Szintén nem köszönhetem meg Janusz Kubicá-nak azt, hogy hála neki (bár csak Gramminger-ülésben) megismerhettem a Lengyel-Tátra összes nagy lejtőjét. Mindketten csak akkor múlnak el emlékezetemből, ha már én is elfelejtem a Giewontot, a Vadorzó-kilátót, a Ministránsokat, a Kis-réti-Barátot... Most még ez a veszély nem fenyeget, de Alzheimer nem lehet jól előrelátni...

Jan Muskat-nak, a „Nyugat Nagy Mesterének”, köszönöm a Nyugati-Tátra titkai megfejtéséhez nyújtott segítségét.

Piotr Mielus-nak köszönöm, hogy rendelkezéseimre bocsátotta gigantikus munkájának eredményét. 319 (!!!) magassági pontot mért meg (barátai segítségével) a Tátra főgerincén, ezek közül csak némelyiknek volt hivatalos mérési adata. A többi csúcst, beleértve a Hátsó-Geirachfalvi-csúcst (amely a főgerinc legmagasabb vagy második legmagasabb csúcsa), a mai napig nem érintette hivatásos földmérő lába.

[A szaklektor megjegyzése: A szerző itt eltekint az Osztrák-Magyar Monarchia térképező katonáitól, akik 1895 nyarán jártak a csúcson.]

Piotr a hivatásos földmérők egész csapatát helyettesítette, és engem – egy szerény amatőrt – meggyőzött arról, hogy a Középhegységi-középorom magasabb mint a Középhegységi-főorom, hogy a Kis-Markazit-torony (a Nagy- is) a főgerincen van, és a Vörös-tavi-tű nincs ott...

Grzegorz Folta az elő bizonyítéka annak, hogy a Tátra-rajongók nem halnak ki. Fiatalos igyekezet, logika és szorgalom; a tátrai problémák közös, bár a dolgok jellegéből adódóan ritka elemzése. Az ő korában nehezen különböztettem meg a Svinicát a Koszisztától, a Békás-

Barátot a Dénes-csúcstól, és a „Márta-csúcs” (és ezeryi más elnevezés is) csak üres fogalom volt számomra. A Tátra-rajongásának van jövője. Egyszerűen mondvá: örömmel várom a fejleményeket.

Annának és Lídiának köszönöm a bátorítást, amely az idők folyamán valóságos dopping volt, és a személyem melletti (korlátozott) kitartást. Amikor a dopping véget ér – a biológiai idő galoppírozásával – kimerül az igyekezet is. Ennek következménye, hogy a 19. kötettel véget ér a kalauzírásom.

Hálás vagyok kiadómnak, Miłosz Martynowicz-nak, akivel együttműködésünk egyre problémamentesebbé vált. A 60 kötet látomása: krétapapír, színes képek, és Guttenberg győzelme Bill Gates fölött. Nem vagyok Matuzsálem egy szép meséből, harcolni az időmúlás ellen még értelmetlenebb, mint a szélmalom elleni harc egy másik, hasonlóan szép történetből.

Köszönet Jarek Czeresiowski-nek, a Tátra-rajongójának, a tátrai és a Tátrától messzire eső ügyekben hozzám hasonló lelkületű embernek. Valódi érdeklődéssel és professzionális számítástechnikai szakértőként dolgozta fel a kalauz köteteinek ábráit.

Köszönet Tomasz Wojciechowski-nak, hegyimentőnek és számítástechnikai szakembernek; segítsége nélkül még ma is a Csendes-völgy rejtélyeibe bonyolódnék, és a már régen kész, de később mégis javított 13. kötetten dolgoznék; a Tátra főgerince helyett ma is (n-edik alkalommal) a Gáspár-gerincet írnám le, avagy – ami a legvalószínűbb – visszatértem volna a mártogatós tintatoll világába, miután a számítógépet kidobtam az ablakon, esetleg előtte még egy kalapáccsal is megütöttem volna.

Végül köszönöm Christian Parmá-nak, hogy évekkal ezelőtt rábeszélte a kalauz írására.

Külön köszönet jár Paryski mesternek, mondhatnám akár egy teljes fejezet, a valódi egyetemi szintű topografikus logikáért és pontosságért!

Ha a kalauz 19 köteteiben több helyen is kritikusan elemeztem Paryski szövegét, ezt a természetes fejlődés részeként tettem, ez a világ haladása, még a mi mikroszkopikus, tátrai világunkban is. A Mester kultusza, az általános és átfogó tudásának bámulata nálam nem párosul hibáinak és tévedéseinek elhallgatásával. A „Magas-Tátra” 24 kötete analízisének legfőbb következtetése: a források, a fényképek és szövegek ismerete hasonlóan nélkülözhetetlen, mint a részletek személyes ismerete.

Ha nem kritizálnánk a „régí mestereket” és az elismert tekintélyeket, a mai napig a kezdeteknél tartanánk. Jobb volna-e akkor a világ?

Bevezető

A Tátra főgerince évek óta kizárólag földrajzi kifejezés. Turista-hegymászó szempontból a téma teljesen meghatározott. Ezek szerint a kalauzszerzők: Chmielowski (1906), Zwoliński (1927), Paryski (1973) és Nyka mindegyike állítja, hogy a Tátra keleten a Zári-szorostól nyugaton a Liptóhutai-nyeregig terjed. A tudomány embereinek nézete az adott téma kritériumaitól függ. Azonban a Zári-szoros, amely elválasztja a Tátrát a Szepesi-Magurától, mégis megkérdőjelezhetetlen volt. De csak 2001-ig! Ettől sokkal gyakrabban bukkantak fel eltérő nézetek a Tátra nyugati végének meghatározásakor. De nem hagyom magam befolyásolni az elméleti Tátra-szakemberek nézetei által, és számomra a kalauz e kötetében a Tátra főgerince a Zári-szorostól a Liptóhutai-nyeregig terjed.

A kötetet négy részre osztottam.

A „**Földrajz**” elnevezésű rész általános ismereteket tartalmaz a Tátráról, kiváltképp annak határaitól. Részletes pontossággal igyekeztem ismertetni azon hágókat, amelyek elválasztják a Tátrát a szomszédos hegyvidékektől. A Tátra alsó határát – a hegység és a szélesen értelmezett Tátraalja között – részletesen leírták, bár nem mindig azonosan, több turisztikai és tudományos műben (a nézetek annyira egyeznek, mint a Tátra határaitól vallott megállapítások). A lengyel tátrai források közül többek között a következőket használtam: Paryski Witold H. és Zofia Paryska: Kis Tátrai Enciklopédia (1973) és Nagy Tátrai Enciklopédia (1995); Władysław Cywiński: „Tatr opisanie” (A Tátra leírása), Tatr 4/2004; Miłosz Jodłowski: „Fizycznogeograficzna zachodnia granica Tatr” (A Tátra fizikai és földrajzi határa nyugaton), Maćkowa perć c. folyóirat, 2004 április; Jarosław Balon: „Północna granica Tatr” (A Tátra északi határa), Maćkowa perć c. folyóirat, 2001 október; Marian Kunicki és Tadeusz Sczerba: „Tatry Zachodnie Słowacja” (Nyugati-Tátra Szlovákia) 1992-es kalauza. Az elfogadott határoktól (a számbeli paraméterekkel együtt) függ a főgerinc kezdetének és végének leírása. A részletek megtalálhatók a legjelentősebb (talán az egyedüli jelentős) részben:

A „**Topográfia**” fejezetében. Itt a hagyományos leírási módot

alkalmaztam: hágó, csúcs, hágó, csúcs, hágó... Az időadatok közepes haladásra beállítva, a nehézségek értékelése mérsékelten tárgyilagos. A leírásban nem hiányzik a főgerinc egyetlen megnevezett alakzata sem (2013 márciusi állapot). Tehát mindegy, melyik alakzatról van szó, legyen az a tömegesen látogatott Tengerszem- vagy a Gáspár-csúcs, avagy csak a Tatra-rajongók körében ismert Holló-orr vagy Toman-púp.

A hegymászók (valamint kalauzírók) és a hivatásos természetvédők között van egy valódi probléma. A Tatra főgerincének egy része a szigorúan védett Bélai-Tátrán keresztül vezet. A hegymászók oda nem mehetnek, a kalauzírók a terepről nem írhatnak. Legjobb lenne, ha a térképen is fehér folt lenne a hegység helyén. A területet szigorúan lezárták a turisták előtt, ellenben kedves vendégek a favágók és a vadászok. Az utóbbiak számára már régen egy medve-skalp a legértékesebb trófea. Az igazi férfiak harcát a vadállattal gyakran bátor vitézek vívják... úgy szlovákok, mint elpuhult lengyelek. Hol van már ősapáink régmúlt vitézi ideje, amikor a sikert a vaddal vívott személyes harc jelentette. A vadállat néhányszor (2010, 2013) a békés megfigyelőkre támadt. Az utóbbiak ez esetben egy szigorúan védett természeti övezetben sétáltak..., kutyák társaságában. A szerencsés véletlennek köszönhetően volt náluk megfelelő kaliberű védelmi fegyver, rálöttek a támadóra és visszaközörsre kényszerítették. A rettenetes vadállat elpusztításához nagyszámú, állig felfegyverzett csapat kellett. Hajtók, nyomkereső kutyák. A kérdéses hatóságok félrenéznek. Az „egyenlőbbeknek” mindent szabad! A turisták és hegymászók azonban nem ezen kasztba tartoznak! A Nyugati-Tátrában tiltva van a Komor (Temniak, Ciemniak, Dunkelberg) – Köves-nyereg (Pyšné sedlo, Pyszniańska Przełęcz, Steiniges Joch) szakasz. Nem világosak a Chalubiński-kapu – Walenko-hágó közötti szakaszra vonatkozó előírások sem. Az efféle tiltásokat teljesen komolyan kellene venni, ha nem látogatná a két nemzeti parkot évi 5 millió látogató; ha az erdőgazdaság nem biztosítaná a fűrésztelepek nyersanyagát; ha a menedékházak nem szállodaként működnének; végül ha nem lenne az állandóan jelenlévő vadászó tevékenység és ennek megengedett (és az „egyenlőbbek” által praktizált) formája, amelyet vadászatnak nevezünk. Sorolhatnánk a végtelenségig...

A „**Történelem**” fejezete a legnevezetesebb főgerinc-bejárások rövid leírását tartalmazza – mindenek előtt azon próbálkozásokat, amelyek a résztvevők kitartásának és a szerencsének köszönhetően sikeresek voltak. A befejezetlen kísérletekről csak akkor tesztek említést, ha a sikerhez már csak egy kicsi hiányzott. Ismertetem a Magas-Tatra főgerincének néhány bejárását, és rendkívüli esetben a Nyugati-Tatra gerincének bejárását is. Kevés az olyan bejárás, amelynek folyamán a gerincen mászókat nem támogatta völgycsoport. Az efféle bejárást valaha nehezebbnek tartották, mint az Everest megmászását. Ez a nézet abból

az időből származik, amikor a Föld legmagasabb pontjának elérése a nehézségek és elérhetetlenség szinonimája volt. Mindmáig azonban az Everesten kb. öt ezer ember állt, korban 15 évestől 80 évesig. A Tátra főgerincét télen mindeddig csak néhány tucat ember járta be!

A **„Bejárás stílusa”** című fejezetben számos eset tapasztalatait értékelve fejtem ki nézeteimet a következő kulcskérdésről: mi a Tátra főgerincének bejárása és mi nem az. Mit lehet kihagyni, és mi az, ami nélkül a bejárás „csupán a nagy gerinc mentén történt minden erőt igénybe vevő kirándulás”. Azonban legfontosabb két parancsolat tartása: „azt csináltok, amit akartok, de ne ártsatok másoknak és a természetnek” valamint „az igazat mondd és csak az igazat”.

A bejárás stílusával szorosan összefügg a **„Taktika”**, amelynek egy rövid fejezetet szánok. A leghosszabb gerinc rajongóinak néhány tanácsot adok csupán. A főgerinc témáját a krakkói Testnevelési Főiskola Alpinista Intézetében megírt két diplomamunka részletesen taglalja: Andrzej Zawada: „Główna Grań Tatr w aspekcie topograficznym i sportowym” (A Tátra főgerince a topográfia és a sport szempontjából, 1978), valamint Krzysztof Żurek: „Taktyka i technika przejść granicznych” (A gerincbejárások taktikája és technikája, 1981).

Még egy nyelvi megjegyzés: a lengyel irodalomban „główna grań Tatr” és „Główna Grań Tatr”, azaz kisbetűkkel vagy nagybetűkkel írt „Tátra főgerince” írásmóddal találkozunk. Szerintem csak a második helyes. Egy ilyen jelentős hegyi képződménynek ez a méltó írásmódja.

[A szaklektor megjegyzése: Magyar szövegkörnyezetben ez a kérdés nem merül fel, talán azért sem, mert a Magas-Tátra ma már nem határa Magyarországnak. Ha erőltetni akarnánk a kérdést, akkor viszont a magyar helyesírási szabályok szerint egyértelmű az írásmód: „Tátra-főgerinc” vagy „a Tátra főgerince”.]